

*Федоренко В.Л.
к.ю.н., доцент,
заступник завідувача кафедри цивільного та трудового права
Національної академії Служби безпеки України
м. Київ*

*Весельський В.В.
курсант
Національної академії Служби безпеки України
м. Київ*

ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИКИ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ ДЖЕРЕЛ МІЖНАРОДНОГО ПРАВА В КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВО УКРАЇНИ

Декларування Україною зовнішньополітичного курсу на інтегрування з міжнародністю, і, в першу чергу, європейськими, інституціями передбачає вирішення комплексу теоретичних і практичних проблем, пов'язаних із імплементацією міжнародних договорів та інших джерел міжнародного права в національне право України. Саме імплементація джерел міжнародного права в національне, перед усе конституційне право є одним із пріоритетних напрямків легітимної інтеграції України до Європейського Союзу.

Внутрішньодержавне, тобто національне, право і міжнародне право являють собою дві різні, самостійні правові системи, що мають свої зафіксовані ознаки. Ці системи різняться між собою за сутністю та змістом, принципами і цілями існування, умовами виникнення норм права, суб'єктами, об'єктами, формами, гарантіями дії правових норм тощо.

Найбільш рельєфно різниця між національною і міжнародною правовими системами виявляється на рівні співвідношення національного і міжнародного права. Зокрема, національне та міжнародне право різняться тим, що: по-перше, вони є різними за сутністю і змістом. Якщо в конституційному праві виражається суверенітет народу і держави, то міжнародна правова виражається узгоджена воля націй і держав. По-друге, якщо, в національному конституційному праві суб'єктами виступають народ, держава та

суб'єкти місцевого самоврядування, то в міжнародному - держави, нації і лише в окремих випадках - інші суб'єкти. По-третє, система конституційного права, представлена інститутами і нормами конституційного права суттєво відрізняється від системи міжнародного права, репрезентованої значною кількістю таких нетрадиційних для внутрішньодержавного права галузей (підгалузей) права, як право договорів, економічне, гуманітарне, космічне право тощо. По-четверте, в конституційному праві правовідносини мають здебільшого субординаційний характер, а в міжнародному - юрдинаційний. По-п'яте, норми національного конституційного права об'єктивізуються переважно в нормативно-правових актах, що різняться за своєю юридичною силою, тоді як міжнародно-правові норми об'єктивізуються в значно більшій кількості видів джерел - принципах, договорах, звичаях, прецедентах, доктринах.

Утім, найголовніша відмінність національного конституційного права від міжнародного полягає в тому, що конституційне право регулює владно-політичні правовідносини, що виникають у державі, а міжнародне право - публічні правовідносини між державами та іншими суб'єктами міжнародних правовідносин.

Водночас, конституційне та міжнародне право, попри значні відмінності, взаємодіють між собою. Форми взаємодії національного конституційного і міжнародного права залежать від концепцій

співвідношення внутрішньодержавних і міжнародних правових систем, що впливаються в національних правових доктринах, системах національного законодавства та юридичній практиці кожної окремо взятої держави світу.

У науці міжнародного права на сьогодні існує дві загальновідомі теорії співвідношення національного і міжнародного права - дуалістична (плюралістична) і моністична та три найбільш поширені концепції (періоди) до співвідношення національного і міжнародного права, що сформуовані історично і продовжують розвиватися і вдосконалюватися: рівності міжнародного і національного права, примату міжнародного права і примату національного права [1].

Привілейники дуалістичної теорії, уперше сформульованої Х. Трипфельом і Д. Андриотті вважають, що система національного і міжнародного права є двома рівними, але різними за сутністю і змістом та предметом правового регулювання взаємодіючими системами. Ця теорія також ґрунтується на тому, що дві системи права мають різні джерела і регулюють правові відносини між різними суб'єктами права, що дає підстави стверджувати що міжнародне і національне право є двома різними правовими системами, між якими існує певний взаємоз'язок, але підпорядкування однієї системи іншій повністю виключається.

Теорія пріоритету внутрішньодержавного права над міжнародним, заснована радянськими правознавцями А. Я. Вишинським, М. С. Строговичем, С. О. Голунським та ін., розглядає міжнародне право як сукупність національного права різних країн світу, тим самим визначає об'єктивне існування лише однієї системи права - національного права. Утім, з розпадом колишнього СРСР ця моністична теорія втрачає своє значення для сучасної правової теорії та практики.

Зміст теорії примату міжнародного права, започаткованої Г. Кельзеном, П. Гутенвеймом, Ф. Джессепом, Г. Лутерпактом, Л. Ж. Сселем, Х. Чайдом та ін., полягає в юридичному верховенстві міжнародного права наднаціональним. Утім, як зазначає О. О. Куцафін, принцип примату міжнародного права не може мати нічим не обмежений, абсолютний характер [2]. Пріоритетність міжнародного права досягається лише шляхом імплементації норм міжнародного права у внутрішньодержавне з наданням їм відповідної юридичної сили. Досить часто принцип пріоритету міжнародного права об'єктивізується в конституційних нормах, що декларують відданість суспільства і держави загальним принципам міжнародного права.

Наприклад, Конституція Японії в ст 9 визначає, що щиро прагнучи до міжнародного миру, заснованому на справедливості і порядку, японський народ на вічні часи відмовляється від війни як суверенного права нації, а також від загрози або застосування збройних сил як засобу вирішення міжнародних конфліктів.

Вище зазначені теорії співвідношення міжнародного і національного права у сучасних умовах значною мірою трансформуються, втрачають своє значення в первинному вигляді. Так, на думку англійського юриста-міжнародника Яна Броунлі. "Усе більше юристів-фахівців міжнародного права прагнуть позбутися дисломі монізму і дуалізму, стверджуючи, що логічні наслідки обох теорій суперечать діяльності міжнародних і національних органів, а також судів" [3]. Схожої точки зору притримуються й учені-конституціоналісти. Зокрема, на думку Ю. М. Тодриш, сучасні доктрини міжнародного права у питанні співвідношення міжнародного і національного права представлені набагато ширшим колом різноманітних, але, в цілому, споріднених теорій співвідношення цих систем. Учений виділяє теорію "гармонізації" двох систем (Д. П. О'кейел), "пріоритету міжнародного права над внутрішнім" (Ч. Фенвік), "спільної сфери дії міжнародного і внутрішнього права" (Дж. Фінморс), "координації" міжнародного і внутрішнього права на основі верховенства першого (Ш. Руссо), "взаємодії однієї системи з іншою і з системою міжнародних відносин в цілому" (І. І. Лукашук), "взаємодії міжнародного і внутрішньодержавного (національного) права" (Г. В. Ігнатенко), "пріоритету міжнародного права" (В. І. Євентов) і т.і [4].

На сьогодні спостерігається зближення національних і міжнародних правових систем, їх взаємозбагачення. Це сприяє сумісності різних за типологічними та іншими ознаками правових систем та здатності їх взаємодіяти між собою, а також сприяє скороченню відставання ряду національних правових систем від сучасних надбань і вимог правового розвитку людської цивілізації [5].

Взаємодія національного і міжнародного права здійснюється через певні правові механізми, одним з яких є імплементація норм міжнародного права в національне право держав світу, тобто органічне перетворення міжнародних правових норм у внутрішньодержавні. Зокрема, наслідком інтеграційних процесів у державах Європейського Союзу стало включення до конституцій цих держав положень щодо укладення міжнародних договорів і

угод, пріоритету норм міжнародного права і права Європейського Союзу над нормами національного законодавства [6]. Така ж тенденція властива й іншим країнам, зокрема, країнам, що утворилися після розпаду колишнього СРСР.

Як правило, питання щодо загальновизнаних принципів і норм міжнародного права визначається в преамбулах і перших розділах конституції, що визначають основи суспільного і державного ладу. Так, Конституція Бразилії в ст. 4 дає вичерпний перелік десяти принципів міжнародного права, які визнаються керівними у державі. Конституція Російської Федерації в п. 4 ст. 15 визначає: "Загальновизнані принципи і норми міжнародного права і міжнародні договори Російської Федерації є складовою частиною її правової системи. Якщо міжнародним договором Російської Федерації встановлені інші правила, ніж передбачено законом, то застосовуються правила міжнародного договору". Ст. 25 Основного Закону ФРН визначає, що основні норми міжнародного права є складовою частиною права Федерації і мають перевагу перед законами і безпосередньо породжують права і обов'язки для населення федеральної території. У преамбулі Конституції Узбекистану закріплюється: "... визнаючи пріоритет загальновизнаних принципів і норм міжнародного права". Більш лапідарним є конституційне положення Федеральної конституції Швейцарської Конфедерації: "Конфедерація і кантони дотримуються міжнародного права" (ч. 4 ст. 5).

Конституція України в ст. 18 також декларує здійснення зовнішньополітичної діяльності за загальновизнаними принципами і нормами міжнародного права. При цьому Конституція еквіває термін "загальновизнані принципи міжнародного права", який у міжнародному праві не має чіткого легального змісту, але і в міжнародно-правових документах він застосовується досить часто.

У науці міжнародного права вчені також по-різному ставляться до загальних принципів цієї правової системи. Так західні вчені, за невеликим винятком, не виділяють основних принципів міжнародного права (Дж. Старк, Е. Сої, Дж. Штулц, Дж. Фіцджеріс, Х. Уолдок, Р. Аго, Г. Даам та ін.), говорячи про "імперативні принципи", "норми *ius cogens*", "принципи публічної політики", "імперативні норми загального міжнародного права", "фундаментальні норми міжнародного права" тощо [7]. У вітчизняній міжнародно-правовій доктрині загальновизнаними вважають універсальні принципи і норми, які сприйняті всією міжнародною спільнотою як обов'язкові, імперативні,

відмовитися від яких можна лише за загальною згодою шляхом заміни на нову імперативну норму. Загальновизнані норми можуть мати як звичаєво-правове, так і договірно-правове закріплення. Міжнародний правопорядок ґрунтується на дотриманні загально-визнаних принципів і норм. Вичерпно окреслити їх важко, тому, що навіть в доктрині немає такого повного переліку. Але і юридична практика і доктрина визнають певне коло міжнародно-правових норм, що, безумовно, мають характер загально-визнаних [8].

Водночас, слід констатувати, що визнання загальних принципів і норм міжнародного права у внутрішньодержавному праві прямо залежить від конституційно визначеного механізму імплементації норм міжнародного права в національне. Як уже зазначалося, особливістю джерел, що містять норми міжнародного права, є їх багатоманітність. Зокрема, у п. 1. Ст. 38 Статуту Міжнародного суду ООН 1945 р. визначено такі джерела міжнародного права, як:

- a) міжнародні конвенції, як загальні так і спеціальні, що встановлюють правила, які визнаються державами, що перебувають у сутеречності між собою;
- b) міжнародні звичаї, як доказ загальної практики, визнаної в якості правової норми;
- c) загальні принципи права, визнані цивілізованими націями;
- d) із застереженням, вказаним у ст. 59, судові рішення і доктрини найбільш кваліфікованих спеціалістів в публічного права різних націй, в якості допоміжного засобу для визначення правових норм [9].

Але, не всі джерела міжнародного права можуть бути імplementовані у національну правову систему. Як правило, у внутрішньодержавне право імplementуються лише норми міжнародного права, що містяться у міжнародних договорах.

Поняття міжнародного договору нормативно визначила Віденська конвенція про право міжнародних договорів 1969 р. Під міжнародним договором у цій Конвенції розуміється міжнародна угода, укладена між державами в письмовій формі і врегульована міжнародним правом, незалежно від того, чи вважана така угода в одному документі, двох чи кількох пов'язаних між собою документах, а також незалежно від її конкретного найменування. Конвенція 1969 р. застосовувалась тільки щодо договорів між державами, тому виникла необхідність визначити статус міжнародних договорів, які укладаються державами та міждержавними організаціями. У 1986 р. була укладена Конвенція

про право міжнародних договорів між державами та міжнародними організаціями, що врегульована всі питання, пов'язані з укладанням, дією договорів між державами і міжнародними організаціями.

Поняття "міжнародний договір" має універсальний характер. Нормативні міжнародно-правові акти, що позначаються цим поняттям можуть мати різні назви - договір, консульська конвенція чи консульський договір, устав чи статут міжнародної організації. Так у ст. 36 Статуту Міжнародного Суду ООН ідеться про договори, а в ст. 38 використано термін "міжнародні конвенції" для визначення джерел рішень Міжнародного Суду. Тобто, поняття "міжнародного договору" традиційно вживається як родове поняття. В Україні це поняття отримало нормативне закріплення в ст. 9 Конституції України, Законі України "Про міжнародні договори України" та інших нормативно-правових актах.

Утім, від міжнародно-правових договорів необхідно відрізнити інші міжнародні акти, що можуть також мати юридичне значення: резолюції міжнародних організацій, декларації, заяви, заключні акти, заключні протоколи тощо. Вони не набувають юридичної сили міжнародного договору. Право укладати міжнародні договори є важливим елементом міжнародної правосуб'єктності, необхідним атрибутом основних суб'єктів міжнародного права, перш за все держав. Поняття міжнародної правосуб'єктності асоціюється саме з правом укладання міжнародних договорів.

Конституція України в ч. 1 ст. 9 чітко визначила механізм імплементації міжнародних договорів у національне право: "Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України". Тобто, джерелами національного права можуть бути не всі міжнародні договори, а лише міжнародні договори України.

Водночас, далеко не всі міжнародні договори України можуть бути джерелами конституційного права, тобто міжнародними джерелами конституційного права. Міжнародні джерела конституційного права України - це чинні міжнародні договори України у сфері конституційного права, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Тобто джерела міжнародного права, представлені міжнародними договорами, що імplementовані у чинне конституційне законодавство (пакти про громадянські, політичні, економічні, соціальні та культурні права людини та ін.) відповідно до порядку встановленого чинним законодавством України.

Закон України "Про міжнародні договори України" в ч. 2 ст. 7 чітко визначає коло чинних міжнародних договорів, які підлягають міжнародній ратифікації. Зокрема, до таких міжнародних договорів України, що можуть бути джерелами конституційного права відносяться політичні договори (про членство у міжнародних організаціях, про колективну безпеку, про переслідування військових злочинців тощо); договори з питань громадянства; договори, що стосуються прав і свобод людини і громадянина; договори про участь у міждержавних союзах та інших міждержавних об'єднаннях (організаціях), системах колективної безпеки; договори про історичні та культурні надбання Українського народу тощо.

Усі міжнародні договори України, що є джерелами конституційного права також можна поділити на універсальні та регіональні міжнародні договори. Зокрема, універсальні міжнародні договори укладені в рамках міжнародних організацій, членом яких є Україна (ООН, ОБСЄ, РЄ, Комісія з прав людини, МАГАТЕ, ЮНЕСКО, ВОСВ та ін.), а регіональні договори укладені нашої державою із країнами, що є стратегічними партнерами нашої держави (Білорусь, Грузія, Латвія, Литва, Молдова, Польща, РФ, Румунія, Туреччина, Угорщина, Чехія та ін.).

Важливе місце у системі міжнародних договорів, що можуть виступати в якості джерел конституційного права, є міжнародні договори у політичній сфері. Зокрема, Принципи міжнародного співробітництва щодо знайдення, арешту, видачі і покарання осіб, винних у військових злочинах і злочинах проти людяності 1973 р., Резолюція Генеральної Асамблеї ООН про видачу злочинців війни і зрадників 1947 р. та ін.

Традиційно пріоритетне місце у системі ратифікованих Україною міжнародних договорів, що є джерелами конституційного права, виступають договори у сфері основних прав і свобод людини і громадянина та боротьби із дискримінацією. Це - Загальна декларація прав людини 1948 р., Європейська конвенція з прав людини 1950 р., Міжнародний пакт про громадянські і політичні права 1966 р., Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права 1966 р., Конвенція про права дитини 1989 р., Декларація про права інвалідів 1975 р., Декларація про права розумово відсталих осіб 1971 р., Міжнародна Конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1969 р., Конвенція про ліквідацію всіх форм дискримінації по відношенню до жінок 1979 р., Конвенція про

попередження злочинів геноциду і покаранні за нього 1948 р., Конвенція проти тортур й інших жорстоких, нелюдських і принижуючих людську гідність видів відношення і покарання 1984 р. та ін. До джерел конституційного права також слід відносити міжнародні договори, що визначають правовий статус громадян, іноземців, апатридів і біженців. Це - Європейська Конвенція про громадянство 1997 р., Конвенція про статус біженців 1951 р., Конвенція про статус апатридів 1954 р., Декларація про територіальний притулок 1967 р., Конвенція про статус біженців 1951 р., Конвенція про сиорочення безгромадянства 1961., Конвенція про громадянство замужньої жінки 1957 р., Конвенція, що регулює деякі питання, пов'язані з колізєю законів про громадянство 1930 р. та ін.

Джерелами конституційного права також є міжнародні договори України у культурних та інших прав національних меншин і корінних народів. Це, зокрема, Декларація про права осіб, що належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин 1992 р. та ін.

Особливу групу джерел конституційного права становлять двосторонні міжнародні договори про дружбу і співробітництво, про спільні кордони тощо. Це, наприклад, Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Республікою Македонією 2000 р., Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Азербайджанською Республікою 2001 р., Договір про дружбу і співробітництво між Україною і Республікою Хорватією 2004 р., Договір між Україною та Російською Федерацією про українсько-російський державний кордон 2004 р., Європейська конвенція про охорону археологічної спадщини (переплунута) 2004 р. та ін.

Важливим питанням джерел конституційного права є проблема юридичного механізму імплементації норм міжнародних договорів у національне конституційне право. Ст. 9 і п. 32 ст. 85 Конституції України передбачають, що міжнародні договори стають міжнародними договорами України, коли згода на їх обов'язковість надається Верховною Радою України. Утім, Конституція не розкриває зміст такої юридичної процедури, як "надання згоди на обов'язковість". Натомість, Закон України "Про міжнародні договори України" у ст. 7 вживає термін "ратифікація", а ст. 2 Віденської конференції про право міжнародних договорів 1969 р. конкретизує, що надання згоди може здійснюватися шляхом прийняття, затвердження, приєднання. Тобто, категорія "надання згоди на обов'язковість

міжнародного договору" є тотожною категорії "ратифікація міжнародного договору".

Слід прийняти до уваги, що питання частини міжнародних договорів України укладається центральними органами державної влади. Такі договори не підлягають ратифікації з боку Верховної Ради України, а відтак - не є частиною національного права і не можуть розглядатися в якості джерел конституційного права України.

Ратифікація є остаточним затвердженням договору вищим органом державної влади. Ратифікація втілюється в двох різних актах - внутрішньодержавному (в законі, указі, постанові) та міжнародно-правовому (ратифікаційній грамоті). Порядок ратифікації міжнародних договорів визначається нормами міжнародного права, а також конституційного та інших галузей права конкретної держави. Зокрема, поширеною є практика ратифікації міжнародних договорів главою держави самостійно або з дозволу парламенту (США), але в більшості країн світу ратифікація міжнародних договорів належить виключно до повноважень парламенту.

Документом, що підтверджує ратифікацію є ратифікаційна грамота. При укладанні двосторонніх договорів відбувається обмін ратифікаційними грамотами, а при укладанні багатосторонніх договорів - ратифікаційні грамоти здаються на зберігання до депозитарію.

В Україні єдина система реєстрації та обліку міжнародних договорів знаходиться у віданні Міністерства закордонних справ України. Реєстрація Міжнародних договорів України в Секретаріаті ООН та відповідних органах інших міжнародних організацій здійснюється теж Міністерством закордонних справ України.

Згідно з чинним законодавством України міжнародні договори України, що потребують ратифікації та приєднання до яких, чи прийняття яких відбувається від імені України, публікуються у "Відомостях Верховної Ради України", у газеті "Голос України", у "Зібранні чинних міжнародних договорів України". При цьому, слід врахувати, що дата набрання міжнародним договором чинності для України не співпадає з часом надання згоди на обов'язковість такого договору. Так, Верховна Рада України 14 червня 1997 р. ратифікувала Конвенцію про захист прав людини та основних свобод, а для України вона набрала чинності 11 вересня 1997 р. [10].

Імплементація норм міжнародного права в чинне законодавство України, як правило, здійснюється

двома шляхами: а) шляхом надання відповідної юридичної сили міжнародним договорам України у системі нормативно-правових актів України; б) шляхом рецепції відповідних нормативних положень міжнародних договорів України в чинні конституційні акти України.

Тобто, у першому випадку міжнародні договори України інтегруються в систему джерел конституційного права в якості самостійного джерела права. У зв'язку з цим виникає питання про юридичну силу міжнародних договорів України по відношенню до Конституції України, законів України та інших джерел конституційного права. Якщо ч. 2 ст. 9 Конституції України однозначно свідчить про пріоритет норм Конституції, то більш складною є ситуація щодо співвідношення норм міжнародних договорів України та норм інших джерел конституційного права.

У цьому випадку, на думку авторів Науково-практичного коментарю Конституції України, згідно з українським законодавством виконання міжнародного договору згода на обов'язковість його надана Верховною Радою України, передбачає його пріоритет перед національним законодавством, крім Конституції України. Якщо міжнародним договором України встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені законодавством України, то застосовуються правила міжнародного договору України. Відповідно державні органи або органи місцевого самоврядування не мають права виключати своїми актами зобов'язання, що містяться в таких договорах [11]. Тобто, міжнародні договори України мають нижчу юридичну силу ніж Конституція України, але вищу ніж закони та інші нормативно-правові акти України.

Утім, як слушно зауважує Ю. М. Тодика, Конституція України прямо не визначає пріоритет норм міжнародних договорів над нормами внутрішнього законодавства, що дає можливість неоднозначного тлумачення ст. 9 Конституції України [12]. Для визначення пріоритетності між нормами законів і України і нормами міжнародних договорів України було б доцільно звернутися до офіційного тлумачення до Конституційного Суду України.

У другому випадку норми, що містяться у чинних міжнародних договорах можуть бути імплементації в конституції та конституційні закони. Зокрема, у ряді зарубіжних країн, після їх вступу до ЄС, до національних конституцій були внесені окремі положення відповідних міжнародних договорів. Конституція України не передбачає такої

"імплементації" норм міжнародних договорів України в Конституцію України. Натомість положення міжнародних договорів України знаходять своє опосередковане відображення в чинному конституційному законодавстві України. Наприклад, основні положення Європейської Конвенції про громадянство (ETS № 166) від 7 листопада 1997 р. були об'єктивізовані після приєднання України до цієї Конвенції у Законі України "Про громадянство України" від 18 січня 2002 р. [13].

Конституція України також містить застереження щодо ратифікації міжнародних договорів України. Так ч. 2 ст. 9 зазначає, що "укладення міжнародних договорів, які суперечать Конституції України, можливе лише після внесення відповідних змін до Конституції України". Це застереження слід враховувати на всіх стадіях укладення міжнародних договорів України, оскільки ч. 1 ст. 46 Віденської конвенції про право міжнародних договорів встановлює, що держава не має права поспіяти на ту обставину, що її згода на обов'язковість для неї міжнародного договору було виражено з порушенням того чи іншого положення її внутрішнього права, що стосується компетенції укладати договори, як на підставу недійсності її згоди, якщо тільки таке порушення не було явним і не стосувалося норми її внутрішнього права особливо важливого значення.

Важливою гарантією відповідності міжнародних договорів України Конституції України є повноваження Конституційного Суду України, який згідно зі ст. 87 Закону України "Про Конституційний Суд України" може розглядати питання щодо конституційності чинного міжнародного договору і у разі надання висновку про невідповідність міжнародного договору Конституції України у цьому ж провадженні вирішує питання щодо неконституційності цього договору чи його окремої частини. Тобто, Конституційний Суд України здійснює попередній конституційний контроль щодо чинних міжнародних договорів щодо яких Верховна Рада України має надати згоду на їх обов'язковість. Окрім того, Конституційний Суд України розглядає справи і дає висновки.

Утім, світова конституційна практика знає й інші форми конституційного контролю щодо міжнародних договорів, які підлягають ратифікації. Поряд з попереднім контролем (Азербайджан, Болгарія, Вірменія, Казахстан, Російська федерація, Словенія, Таджикистан) існує і послідовний конституційний контроль (Білорусь, Молдова, Польща, Узбекистан).

Конституція України в ч. 2 ст. 9 передбачає можливість ратифікації чинних міжнародних договорів, які суперечать Конституції України після внесення відповідних конституційних змін. Але, процедура внесення змін до Конституції України, визначена в Розділі XIII Основного Закону, є досить складною, то ж до внесення змін до Конституції України з метою ратифікації чинного міжнародного договору може бути здійснена лише стосовно виключно важливих для нашої держави міжнародних договорів. Наприклад, міжнародних договорів, пов'язаних зі вступом України до Європейського Союзу, НАТО тощо.

На сьогодні у світі спостерігається тенденція щодо подальшої диференціації системи міжнародного права. Поряд з її поділом на публічне і приватне міжнародне право, а також виділення таких галузей міжнародного права як міжнародне кримінальне право, міжнародне консульське право тощо, члені передбачають можливість появи нових галузей міжнародного права, у першу чергу конституційного права. Так уже зроблені перші кроки до формування наддержавних конституційних актів, наприклад, Конституції Європейського Союзу від 12 січня 2005 р., що має набрати чинність з 1 листопада 2006 р. після її ратифікації шляхом референдуму чи парламентської процедури в усіх державах ЄС.

Утім процес ратифікації Конституції Європейського Союзу виявився доволі складним і непередбачуваним. Лише в Угорщині вже ратифікували Конституцію ЄС шляхом парламентського голосування (що правда, в Угорщині ратифікації Євроконституції передувало референдум 2003 р. на якому 83, 8% угорців проголосували за вступ до ЄС). Першою ж країною, що успішно ратифікувала Конституцію ЄС шляхом референдуму стала Іспанія, громадяни якої 20 лютого 2005 р. 78, 5% голосами "за" підтримали Євроконституцію. Схожий результат виявив і референдум у Чехії - 77, 3% виборців підтримали Конституції ЄС. Але питання ратифікації Конституції ЄС на референдумах отримало підтримку далеко не у всіх країнах-учасниках ЄС. Так, на референдумах 2005 р. про ратифікацію Євроконституції 62 % громадян Нідерландів і майже 55 % громадян Франції проголосували проти ратифікації цієї Конституції. Схожий результат виявив і референдум у Люксембурзі. Такі неочікувані результати референдумів щодо Конституції ЄС спричинили до політичної кризи у самому ЄС - було прийнято рішення про доопрацювання проекту

Євроконституції та перегляду внутрішньої політики ЄС, зокрема, щодо розширення ЄС. Утім, процес формування джерел міжнародного конституційного права поступово набуває актуальності у всьому світі.

Отже, імплементація джерел міжнародного права в національне конституційне право є найбільш оптимальним шляхом європейської інтеграції України. Водночас, визначений механізм імплементації потребує подальшого нормативно- і організаційно-правового забезпечення. У зв'язку з цим, пріоритетним напрямком вітчизняної науки конституційного права на сьогодні є теоретичне забезпечення механізмів імплементації джерел міжнародного права в конституційне право України.

Перелік посилань:

1. Мюллерсон Р. А. Соотношение международного и национального права. - М., 1982. та ін.
2. Куцафин О.Е. Источники конституционного права Российской Федерации. - М., 2002. - С. 68.
3. Цит. за: Міжнародне право. Основи теорії / За ред. В.Г. Буткевича. - К., 2002. - С. 253.
4. Тодіка Ю.М. Конституція України: проблеми теорії і практики: Монографія. - Х., 2000. - С. 237-238.
5. Луць Л. А. Проблеми взаємодії національних та міждержавних правових систем // Правова держава. Випуск 13. - К., 2002. - С. 400.
6. Черченко І. Поняття конституційно-правового механізму зовнішніх відносин держави // Право України. - 2004. - № 5. - С. 164.
7. Міжнародне право. Основи теорії / За ред. В.Г. Буткевича. - К., 2002. - С. 191.
8. Конституція України. Науково-практичний коментар / За ред. В. Я. Тація (голова редакції) та ін. - К., Х., 2003. - С. 98-99.
9. Международное право в документах / Сост. Н.Т. Благова. - М., 1982. - С. 663.
10. Конституція України. Науково-практичний коментар / За ред. В. Я. Тація (голова редакції) та ін. - К., Х., 2003. - С. 52.
11. Конституція України. Науково-практичний коментар / За ред. В. Я. Тація (голова редакції) та ін. - К., Х., 2003. - С. 55.
12. Тодіка Ю. М. Конституція України: проблеми теорії і практики: Монографія. - Х., 2000. - С. 252.
13. Відомості Верховної Ради України. - 2001. - № 13. - Ст. 65.